

## አግባባዊ የወባ መድኃኒት አጠቃቀም

የወባ በሽታ በአሁኑ ጊዜ በዓለም ላይ ካሉት ዋነኛ የህብረተሰብ ጤና ተግዳሮቶች አንዱ ነው። በተለያዩ አካባቢዎች በተለይም ከሰሜን-ቡራኒ ቦታዎች ባሉ የአፍሪካና ደቡብ ምሥራቅ እስያ ሀገራት በሚሊዮን የሚቆጠሩ ሰዎችን እየቀጠፈ ይገኛል።

የዓለም ጤና ድርጅት መረጃ እንደሚያመለክተው፣ እ.ኤ.አ በ2020 ወደ 241 ሚሊዮን የሚገመቱ ሰዎች በወባ የተያዙ ሲሆን፣ ከእነዚህ ውስጥ 627ሺ የሚሆኑት ለህልፈት ተዳርገዋል። የወባ ጫና በተወሰኑ ሀገሮች ላይ ከፍተኛ ሲሆን ከሰሜን-ቡራኒ ያሉ የአፍሪካ ሀገራት 95 በመቶ የዓለም የወባ ስርጭት ተጠቂ እና 96 በመቶ የሞት መጠን በዚህ በሽታ ምክንያት ይሸፍናሉ።

በሽታውን ለመቆጣጠር መንግሥታት ዕቅዶችን ነድፈው ለበርካታ አስርት ዓመታት የተለያዩ ጥረቶች ቢያደርጉም፣ በሽታው በየዓመቱ በመቶ ሺዎች የሚቆጠሩ ህይወቶችን እየቀጠፈ መቆጠሉን ማስቆም አልሆነላቸውም። በተለይ ከአምስት ዓመት በታች ያሉ ሕፃናት የበለጠ ለዚህ ችግር ስለባቸው ላይ ናቸው።

ወባ በዋነኛነት የሚተላለፈው የጥገኛ ተውሳኮችን በተሸከሙ ሴት አኖፊለስ ትንኞች ንክሻ ሲሆን፣ ለበሽታው ተጠቂ የሆኑትን የጥላዝዎዲየም ጥገኛ ተውሳኮችን ይሸከማሉ። ሰዎችን ሊያጠቁ የሚችሉ አምስት የጥላዝዎዲየም ዝርያዎች ያሉ ሲሆን፣ ጥላዝዎዲየም ፋልሲፓሪም እና ጥላስዎዲየም ቫይቫክስ በጣም በስፋት በገዳይነታቸው ይታወቃሉ።

የማስተላለፊያ ዑደቱ የሚጀምረው የወባ ትንኝ የታመመውን ሰው ስትነክሰው ጥገኛ ተውሳኮችን ከደሙ ጋር በመውሰድ ነው። ከዚያም ጥገኛ ተውሳኮች በወባ ትንኝ ውስጥ መኖር ይጀምሩና በሚቀጥለው ንክሻ ወደ ሌላ ሰው ይተላለፋሉ።

የወባ በሽታ ምልክቶች ሲታዩ በሽታው ሳይባባስ

በቶሎ ወደ ጤና ተቋማት በመሄድና ተገቢውን ህክምና በማግኘት ከበሽታው በቀላሉ መዳን ይቻላል። የወባ በሽታ ዋና ዋና ምልክቶች ከፍተኛ ትኩሳት ከ38°C በላይ፣ ብርድ ብርድ ማለት፣ ማላብ፣ ራስ ምታት፣ አጠቃላይ የሆነ የሰውነትና የመገጣጠሚያ ህመም፣ ማቅለሽለሽና ወይም ማስመለስ፣ የምግብ ፍላጎት ማጣት፣ የሆድ ህመም (በተለይም ልጆች)፣ መናደድና ለመመገብ ፈቃደኛ አለመሆን (ለጨቅላ ሕፃናት) እና የመሳሰሉት ናቸው።

የዓለም ጤና ድርጅት (WHO) ካስቀመጣቸው የወባ መቆጣጠሪያ እና መከላከያ ስልቶች መካከል አግባባዊ የመድኃኒት አጠቃቀም ከወሳኞቹ አንዱ ነው። አግባባዊ የመድኃኒት አጠቃቀም የፀረ ወባ መድኃኒቶች በአግባቡ የታዘዙና በትክክል ጥቅም ላይ የሚውሉ መሆናቸውን ያረጋግጣል። ይህም መድኃኒቶች ውጤታማነታቸውን ከፍ ለማድረግና የመድኃኒቶች በተህባሪዎች መላመድን ለመከላከል ለመቆጣጠር አስፈላጊ ነው።

አግባባዊ የመድኃኒት አጠቃቀም በተለይም ከወባ ጋር በተያያዘ የታካሚውን የወባ በሽታ አይነት በአግባቡ የሚፈውስ ትክክለኛ መድኃኒት፣ ለእያንዳንዱ ህመማን በሚያስፈልግ ትክክለኛ መጠን፣ ትክክለኛ ጊዜና ሰዓት እንዲሁም በትክክለኛ አወሳሰድ መጠቀም ማለት ነው። አግባባዊ የመድኃኒት አጠቃቀም የፀረ ወባ ሕክምናን ውጤታማነት ከፍ ለማድረግ፣ የጎንዮሽ ጉዳዮችን ለመቀነስ እና የመድኃኒቶች ለጥገኛ ተውሳኮች መላመድን ለመቀነስና ለመከላከል በጣም አስፈላጊ ነው።

የጤና አገልግሎት ሰጪዎች የሕክምና መመሪያዎችን በማክበር ለታካሚዎች የሕክምና ክትትላቸውን ማጠናቀቅ አስፈላጊነትን በማስተማር እና የጎንዮሽ ጉዳዮችን በመከታተል ምክንያታዊ የመድኃኒት አጠቃቀምን በማስተዋወቅ ረገድ ወሳኝ ሚና ይጫወታሉ። የጤናና የሕክምና አገልግሎት ተደራሽነት ውስን በሆነባቸው

አካባቢዎች ሰዎች የፀረ ወባ መድኃኒቶችን እንዴት በትክክል መጠቀም እንደሚችሉ እንዲገነዘቡ ለማድረግ የማህበረሰብ ጤና ሰራተኞች እና የህብረተሰብ ትምህርት ዘመቻዎች ወሳኝ ናቸው።

የፀረ ወባ መድኃኒቶችን መደበኛ ባልሆነ መንገድ መጠቀም በግለሰብ ታካሚዎች እና በሕዝብ ጤና ላይ ከፍተኛ አደጋን ይፈጥራል። የፀረ ወባ መድኃኒቶች አላግባብ ጥቅም ላይ ሲውሉ የተሳሳተ የመድኃኒት መጠን፣ ያልተሟሉ የመድኃኒት አወሳሰድ መረጃዎች፣ ወይም ያለ ትክክለኛ ምርመራ ጥቅም ላይ ሲውሉ - ውጤቱ ከባድ ሊሆን ይችላል። በጣም አሳሳቢ ከሆኑ ጉዳዮች አንዱ መድኃኒት የሚቋቋሙ የጥላዝዎዲየም ጥገኛ ተውሳኮች ስርጭት መስፋፋት ነው።

የወባ መድኃኒቶች የጥገኛ ተውሳኮች መላመድ በርካታ መድኃኒቶች ከገበያ እንዲወጡና የሚሰጡ ሕክምናዎች በብዙ የዓለም ክፍሎች ውጤታማ እንዳይሆኑ አድርጓል። መደበኛ ያልሆነ የመድኃኒት አጠቃቀም ከበሽታው የመዳን ዕድልን ይቀንሳል። ከዚህ በተጨማሪ ለረጅም ጊዜ ለህመም መጋለጥ፣ ለውስጥ ጉዳይ የጤና ችግሮች መጋለጥ እና የወባ መድኃኒቶች የጥገኛ ተውሳኮች መላመድ ያስከትላል። እነዚህን ችግሮች ለመከላከል የህብረተሰብ ጤና ትምህርት፣ የህክምና መመሪያዎችን በጥብቅ መከተል እና የመድኃኒት ውጤታማነትን መከታተል ወሳኝ ነው።

የአግባባዊ የመድኃኒት አጠቃቀም በሚፈለገው ደረጃ እንዲኖር ለማድረግ በጤና ሚኒስቴር፣ በጤና ተቆጣጣሪ አካላት፣ በጤና ባለሙያዎችና በማህበረሰቡ መካከል

የተቀናጀ ጥረትና ትብብር ይጠይቃል። የጤና ሚኒስቴር የወባ ጥረግራም በእነዚህ ጥረቶች ግንባር ቀደም ሆኖ ለወባ ህክምና መመሪያዎችን በማዘጋጀት እና አግባባዊ የመድኃኒት አጠቃቀምን የሚያበረታቱ ፖሊሲዎችን በመተግበር ላይ ይገኛል።

የፀረ ወባ መድኃኒቶች ተደራሽነትን ለማሳደግ መድኃኒቶችን በተመጣጣኝ ዋጋ ማቅረብና በትክክል ጥቅም ላይ እንዲውሉ ማድረግ በጣም አስፈላጊ ነው። ይህም ወባን ለመቆጣጠርና በመጨረሻም ለማጥፋት ያግዛል። የህብረተሰብ ትምህርት ዘመቻዎች፣ የጤና አጠባበቅ የሥልጠና መርህ ግብሮች እና ጠንካራ የመድኃኒት አቅርቦት ሰንሰለት የእነዚህ ጥረቶች ቁልፍ አካላት ናቸው። ሀገሮች በጋራ በመስራት የወባ መቆጣጠሪያ ጥረግራምቻቸውን በማጠናከር ከወባ የጸዳ ዓለም ለመፍጠር ወደሚያግዘው ግብ መቅረብ ይችላሉ።

እንደ ድህነት እና የትምህርት እጦት ያሉ ማህበራዊ-ኢኮኖሚያዊ ችግሮች ሰዎች ተገቢውን ህክምና ለመፈለግ የሚያስችል አቅም ስለሌላቸው ወይም ራሳቸውን ወደ ህክምና ሊወስዱ ስለማይችሉ አግባባዊነት የሳይለው የወባ መድኃኒት አጠቃቀም አስተዋፅኦ ያደርጋል። እነዚህን ተግዳሮቶች ለመፍታት የጤና አጠባበቅ መሠረተ ልማቶችን ማሻሻል፣ የመድኃኒቶች ጥራት ቁጥጥርን ማጠናከር እና አግባባዊ የመድኃኒት አጠቃቀምን አስፈላጊነት በተመለከተ የህብረተሰቡን ግንዛቤ ማሳደግን የሚያጠቃልል ሁለንተኛ አካሄድ ይጠይቃል።

Tel : +251-11-552-41-22    <http://www.fmhaca.gov.et/contact/>  
 +251-11-552-41-22    E-mail [contactefda@efda.gov.et](mailto:contactefda@efda.gov.et)  
 P.o.box. 5681    Telegram channel link  
 Free call. 8482    <https://t.me/ethiopianfoodanddrugauthority/>